

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Ενότητα 10: Ντανταϊσμός

Ιάκωβος Ποταμιάνος
Τμήμα Θεάτρου

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Συγγράμματα

1. E. H. Gombrich, Το Χρονικό της Τέχνης, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1999
2. Χανς Γιαφφέ - Έμπερχαρτ Ρότερς, Η Ζωγραφική στον 20ό αιώνα, Νεφέλη, Αθήνα, 1999.

Ντανταϊσμός

Πρόκειται για μια εξτρεμιστική κίνηση που είχε σαν έναυσμα τα συναισθήματα που προέκυψαν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

(Gombrich 600-1) - Ξεκίνησε σχεδόν ταυτόχρονα στην Ζυρίχη, στην Νέα Υόρκη και στο Βερολίνο

Χαρακτηριστικά: Άρνηση χρήσης συμβατικών χρωμάτων και υλικών. Χρήση σκουπιδιών όπως πεταμένα εισιτήρια λεωφορείων, κομμάτια εφημερίδες, κουρέλια, ψιλοπράγματα, τα οποία συγκολλούνταν σε συνθέσεις. Αυτές ήταν συχνά καλόγουστες και διασκεδαστικές.

Ασπάζονται τις ιδέες του πριμιτιβισμού του Γκωγκέν (586). Θεωρούν ότι πίσω και πέρα από τα άλογα του Παρθενώνα βρίσκεται το ξύλινο κουνιστό αλογάκι του παιδιού. Ο όρος ντανταϊσμός προήλθε από τις παιδιάστικες συλλαβές ντα-ντα που αντιπροσωπεύουν αφενός ένα τέτοιο παιχνίδι, αφετέρου μια επιστροφή στις απαρχές των μορφοποιήσεων του παιχνιδιού. Οι καλλιτέχνες αντιδρώντας και παίζοντας σαν μικρά παιδιά κοροϊδεύουν την σοβαροφάνεια της τέχνης. Το νοητικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται ο ντανταϊσμός στηρίζεται στο γεγονός ότι καθημερινά πράγματα στον κόσμο του παιδιού αποκτούν έντονη σημασία (585). Στον ντανταϊσμό επιδιώκεται μια επιστροφή στην παιδική νοοτροπία η οποία συγχέει την διαφορά μεταξύ έργων τέχνης και άλλων αντικειμένων. Ορισμένοι καλλιτέχνες που ενεπλάκησαν με τον ντανταϊσμό ήταν οι

Kurt Schwitters (1887-1948). Ελβετία

Marcel Duchamp (1887-1968) Γαλλία «ετοιματζίδικο» αντικείμενο με υπογραφή.

Joseph Beuys (1921-1986) Γερμανία ακολουθεί - διεύρυνση της έννοιας της τέχνης.

Ο ντανταϊσμός είναι ένα κίνημα ριζοσπαστικής αμφισβήτησης. «Τα πάντα είναι τίποτα». Tabula rasa - Δύση- Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Μη ταύτιση με πρόσωπο, άποψη ή θέμα. Επηρέασε όλες τις τέχνες. Μετακινούμενη εστία. Αρνητικό, εφήμερο, παράλογο.

Μηδενισμός. Μέρος μονερνισμού. Γέννηση 1916.

Απογοήτευση - αφανισμός ανθρώπου και έργων. Ο τυφλός πατριωτισμός οδηγεί στο αίμα και στον πόνο. Υποκρισία, υποβιβασμός της κριτικής ικανότητας του ανθρώπου C. Jung 1916. Η λογική του δυτικού ανθρώπου οδηγεί σε ολοκαύτωμα. Ο ντανταϊσμός δεν συμπράττει για την συνέχιση της λογικής αυτής, την διατήρηση των αξιών και την καλλιέργεια της τέχνης του. Θεωρεί ότι πρέπει

αυτό να είναι το Requiem της άπλησης, υλιστικής κοινωνίας.

Ντανταϊσμός

Μανιφέστο εκ των υστέρων αποτελεί η αυτοβιογραφία του George Grosz (που ανήκε στην ομάδα του Βερολίνου) «Ένα μικρό Ναι κι ένα μεγάλο Όχι», 1955.

Μεγάλο Όχι στην Δυτική ανθρωπιστική παράδοση από την Αναγέννηση και μετά. Υπονόμευση «αστικών πιστεύω» από στοχαστές (Nietzsche, Bakunin, Bergson, Einstein, Freud, Saussure). Σαρκασμός ανθρωποκεντρικής αντίληψης κοινωνικής οργάνωσης επί κατανοητών νόμων, φαινόμενα σταθερά σε κατηγορίες.

Μια βασική θέση τους είναι ότι η φύση βρίσκεται σε ροή, ενέργεια και κίνηση σε διαδικασία γίνεσθαι και αποσύνθεσης, αδιάφορη και ξένη προς τα όσα συμβαίνουν στους ανθρώπους. Υφίσταται απουσία νόμων και στην ψυχή. Ανεξέλεγκτα ρεύματα συντρίβουν τις ενσυνείδητες προθέσεις. Ο πόλεμος αποτελεί απόδειξη ότι οι αναρχικές δυνάμεις της φύσης περιφρονημένες από εγκεφαλικό, τεχνολογικό πολιτισμό γίνονται θανατηφόρες. Δηλώνουν άρνηση πίστης στην πρόοδο, στον έλεγχο της φύσης και στον λογικό άνθρωπο. Αμφισβητούν την δυνατότητα της γλώσσας, της λογοτεχνίας και της τέχνης να αποδώσουν πραγματικότητα. Θεωρούν ότι οι πληροφορίες από τις αισθήσεις είναι παραπλανητικές.

Η γλώσσα παραμορφώνει και προδίδει τον αυθεντικό χαρακτήρα της ζωής. Υφίσταται ασυνέχεια στις άμεσες εμπειρίες. Οι λέξεις δεν είναι παρά απλοί μύθοι. Δεν υφίσταται αντιστοιχία ανάμεσα στις δομές της γλώσσας και της πραγματικότητας.

Kurt Schwitters, Συμπαθητική Μελάνη, 1947, Κολάζ πάνω σε χαρτί.

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Ντανταϊσμός

Μικρό Ναι.

Παρά την πεποίθηση ότι η πραγματικότητα είναι παράλογη και χαοτική πρέπει να λειτουργεί και να πράττει κανείς με ηθική και πνευματική εντιμότητα.

“Κατάσταση του νου”. (Breton) - προσωπική ελευθερία - ατομικά δικαιώματα έξω από συστήματα παραδόσεις και συμβατικά ήθη.

Hans Richter “Da da = μη καλλιτεχνικό κίνημα - καταιγίδα στην τέχνη σαν πόλεμος - μη ενιαία χαρακτηριστικά - νέο καλλιτεχνικό ήθος - νέα εκφραστικά μέσα”.

Όχι κίνημα εικαστικό, ούτε στυλ- μη μηδενιστικό κίνημα αντι-τέχνης. Επιθετικοί ντανταϊστές μη εναντίον τέχνης. Ασκούσαν και ενθάρρυναν.

Richard Hueselbeck “ενέργειες-φιλοδοξίες Cabaret Voltaire Ζυρίχης καθαρά καλλιτεχνικές - εστία εντελώς νέας τέχνης”

Η. Arp, Χρωματιστό Ξύλο, 1917, Παρίσι

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Marcel Duchamp (1887-1968)

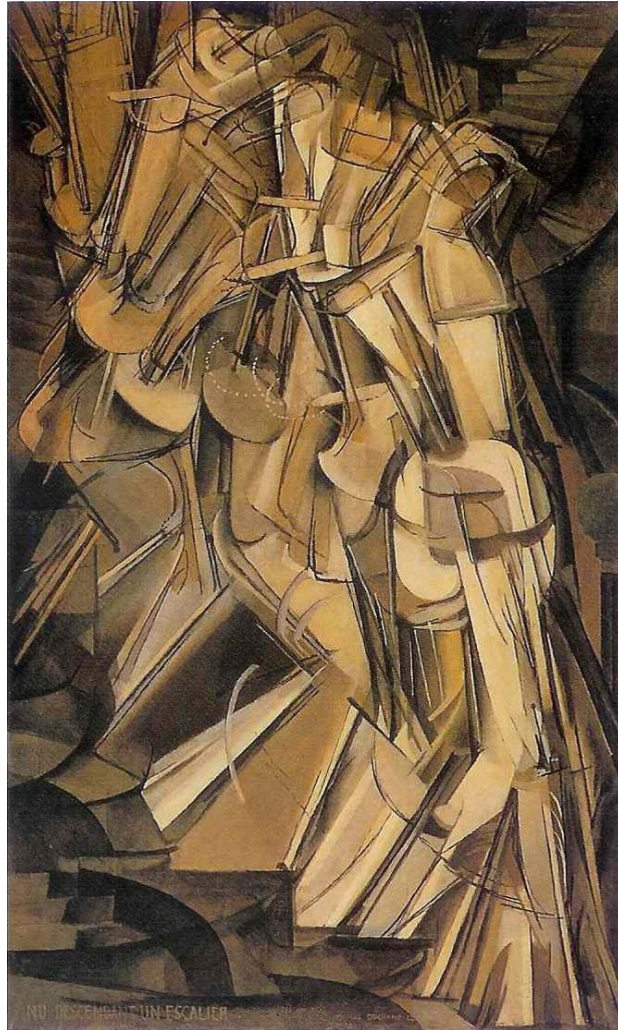
Στο Παρίσι λίγο πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βρίσκουμε έναν άλλο καλλιτέχνη φαντασίας τον Marcel Duchamp. Στο πρώιμο στυλ του εμφάνιζε ομοιότητες με τον Cezanne και στην συνέχεια προχώρησε σε μια δυναμική εκδοχή του Αναλυτικού κυβισμού, παρόμοια με του Φουτουρισμού, αλληλεπικαλύπτοντας διαδοχικές φάσεις κίνησης, όπως στην φωτογραφία πολλαπλής έκθεσης (εικ. 1035 α,β)

1059 - Γυμνό που Κατεβαίνει μια Σκάλα, ξεσήκωσε σκάνδαλο στο Armory Show μοντέρνας Τέχνης στην Ν. Υόρκη το 1913 γιατί εναντιώνονταν σε κάθε τι παραδοσιακό ως προς το με τι θάπρεπε να μοιάζει ένα γυμνό. Ο σκοπός του ήταν να ζωγραφίσει «μια στατική αναπαράσταση της κίνησης». Πρόκειται για μια παρωδία της ανθρώπινης μορφής που δείχνει το ειρωνικό πνεύμα του έργου του. Γρήγορα το έργο του πήρε μια ακόμη πιο ενοχλητική στροφή.

1060 - Η Νύφη, Ψάχνουμε μάτια για οποιαδήποτε ομοιότητα προς την ανθρώπινη μορφή. Αυτό που βλέπουμε είναι ένα είδος μηχανισμού που μοιάζει εν μέρει με μοτέρ κι εν μέρει με κάποιο σύστημα διύλισης. Εμφανίζει έναν ωραίο σχεδιασμό μηχανής που δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό. Ο τίτλος έχει τοποθετηθεί πάνω στον καμβά δίνοντά του ιδιαίτερη σημασία. Δείχνει να υπονοεί ότι η μηχανή είναι κάποιο είδος μοντέρνου φετίχ που ενεργεί σαν μεταφορά της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. «Αναλύοντας την «Νύφη» μέχρις ότου ανάγεται σε ένα σύνθετο κομμάτι υδραυλικής μηχανής που μοιάζει εντελώς δυσλειτουργικό, τόσο από φυσική όσο και από ψυχολογική άποψη, σατυρίζει την επιστημονική σκοπιά της ανθρωπότητας. Έτσι η εικόνα αναπαριστά την αρνητική αντίστιξη της λατρείας της μηχανής, που τόσο έντονα προέβαλαν οι Φουτουριστές. Μπορεί να δούμε σε αυτή την πεσιμιστική άποψη μια απόκριση στις δυνάμεις εκείνες που δημιούργησαν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ανατρέποντας την πολιτική τάξη που είχε δημιουργηθεί 100 χρόνια πριν στην Σύνοδο της Βιέννης.

M. Duchamp, Γυμνό που κατεβαίνει την σκάλα, 1912

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

Μ. Duchamp, Βασιλιάς και Βασίλισσα που περιβάλλονται από γρήγορα γυμνά, 1912

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

1060J. Marcel Duchamp, Η Νύφη, 1912, Ελαιογραφία. 89X55 εκ. Μουσείο Τέχνης Φιλαδέλφειας

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

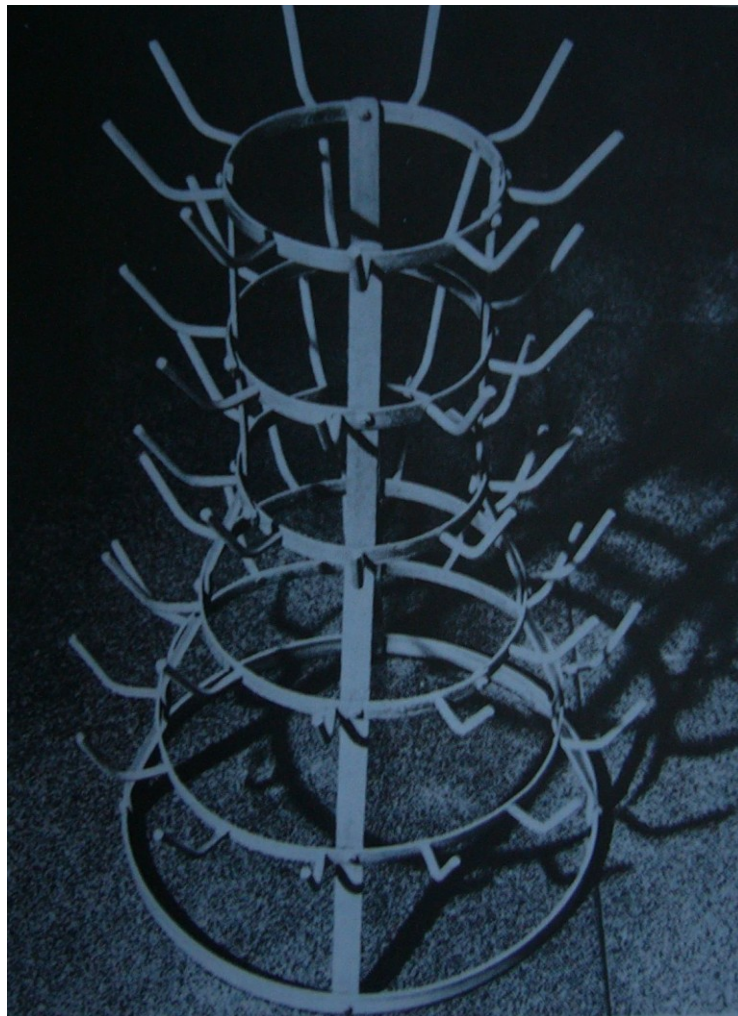

M. Duchamp, Τροχός Ποδηλάτου, 1913

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

M. Duchamp, Στεγνωτήρι μπουκαλιών, 1915

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

M. Duchamp, Κρήνη, 1917

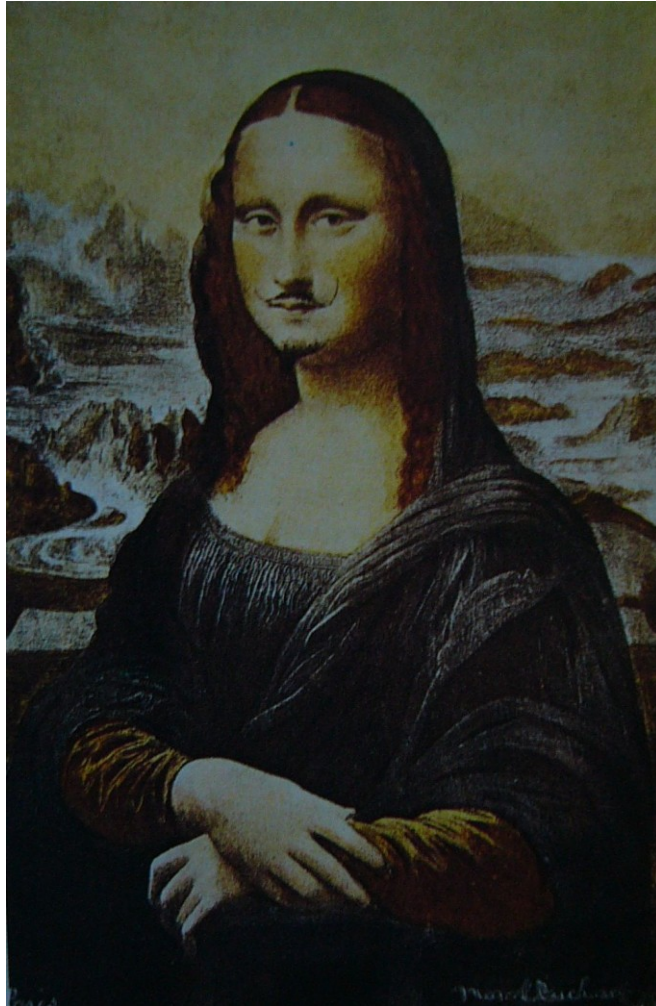

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

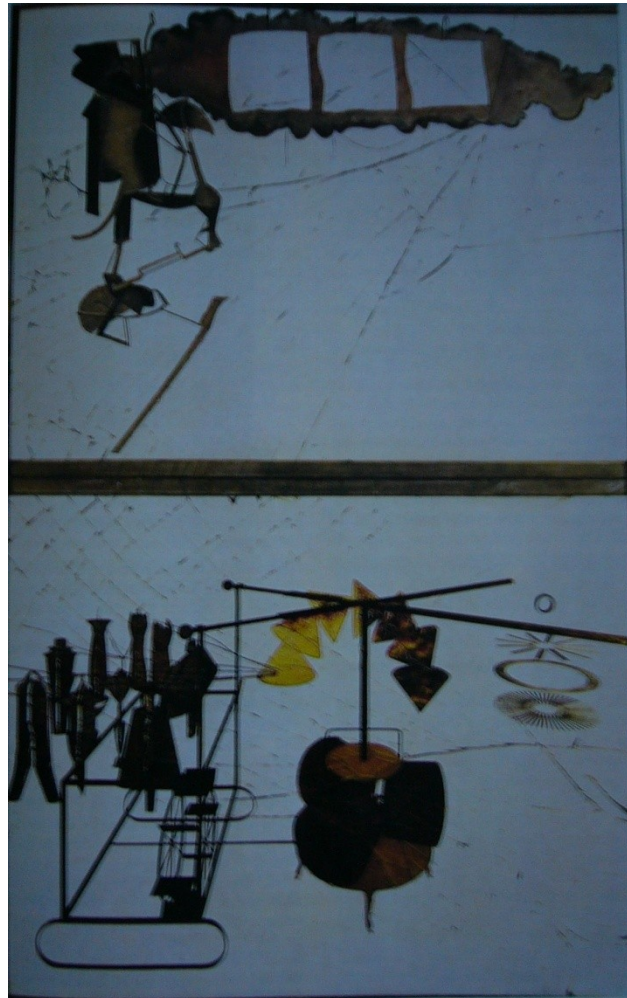
M. Duchamp, L.H.O.O.Q

M. Duchamp,
L.H.O.O.Q, 1919,
επέμβαση όχι τόσο
στην εικόνα αλλά στα
κριτήρια
αξιολόγησης=στόχος
καταστροφή
πολιτιστικής
εμπειρίας.

M. Duchamp, Το μέγαλο γυαλί, 1915-23

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

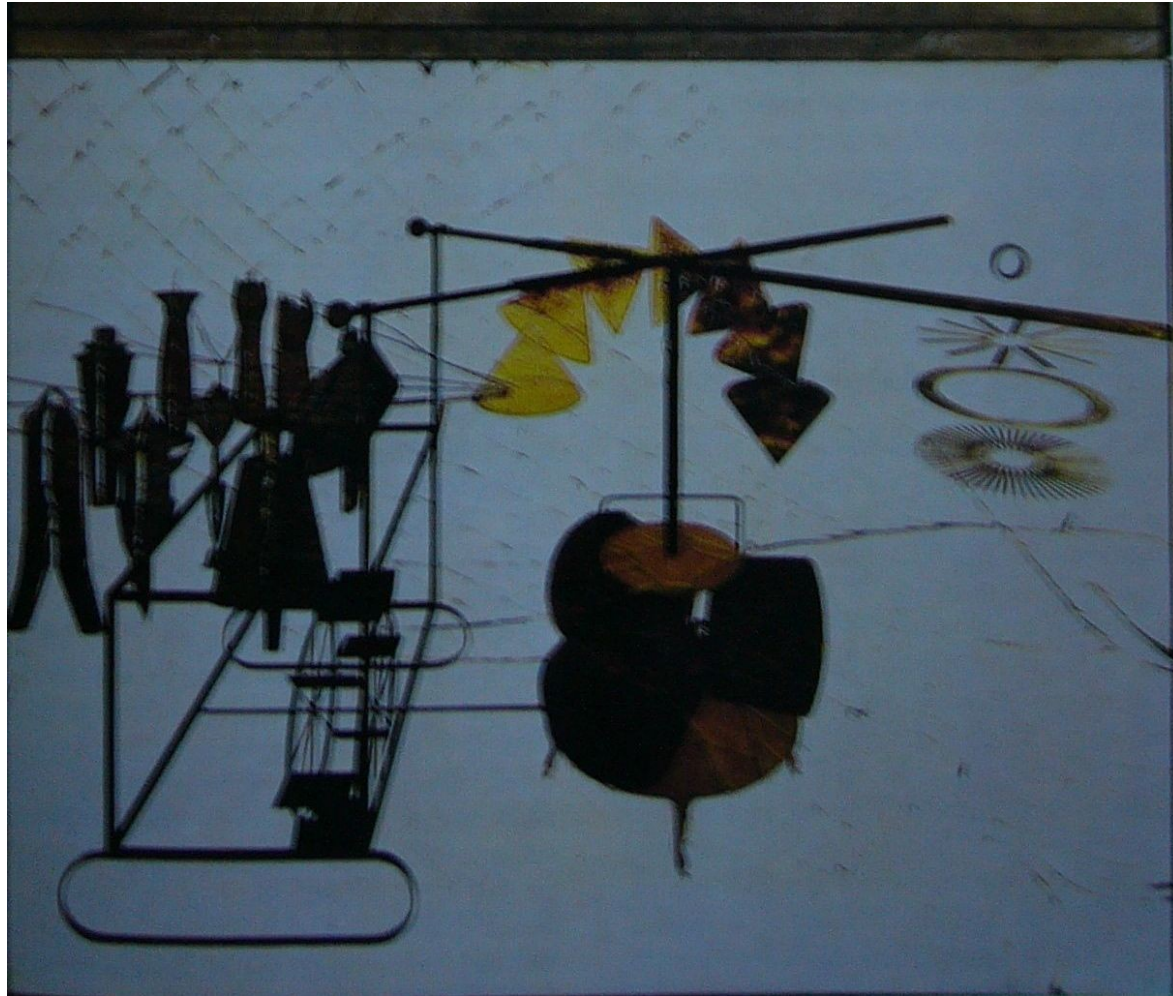
M. Duchamp, Το μεγάλο γυαλί, 1915-23

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

M. Duchamp, Το μέγαλο γυαλί, 1915-23

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

Κολωνία

Max Ernst (1891-1976)

Hans Arp ()

Johannes Baargeld (1892-1927)

Εικαστική χροιά

Κοινωνική-πολιτική πρόκληση

1919 Arp - Κολωνία - Dada Ζυρίχης

Ανταπόκριση Ernst και Baargeld

Κυκλοφορούν προκλητικά έντυπα:

Die Schammade “σάλπισμα συνθηκολόγησης”

Der Ventilator “Ανεμιστήρας”

1920 έκθεση - επισκέπτες - αποχωρητήριο εστιατορίου - κοπέλα ντυμένη κυριακάτικα - αισχρά ποιήματα - τσεκούρι για καταστροφή ξύλινου γλυπτού - Κολωνία - αγγλική κατοχή - αστυνομία - κλείσιμο έκθεσης.

Max Ernst

Ernst, collages, Fatagaga, (Fabrication de Tableaux Garantis Gazometriques). Μεταμορφώνει τις προθέσεις του νταντα σε σουρεαλισμό. Ίσως ποτέ να μην είχε υπάρξει ο σουρεαλισμός (Wieland Schmied).

Collages από εικονογραφημένα αστικά μυθιστορήματα, επιστημονικά περιοδικά, όχι ως μορφική αξία αλλά ως παραστατικό μέσο με ποιητικές προεκτάσεις πάνω σε θέματα όπως έρωτας, θάνατος, απώλεια ταυτότητας. “Σπάσιμο” συνοχής εικόνας. Γνωστό χρησιμοποιείται για αποκάλυψη αγνώστου. Αναπάντερη συνάντηση δυο κατακερματισμένων πραγματικοτήτων γεννά νέα - αναγνωρίζουμε λεπτομέρειες - αδυναμία ερμηνείας συνόλου - πολυσήμαντη.

Όχι στην θεωρία αντιτέχνης άλλων ντανταϊστών γιατί (Werner Spies)στην αισθητική, θρησκεία. Ηθική αρνητική πρόταση (negativum) παραδίδεται στην διαλεκτική του συστήματος για να παραχθεί ένα νέο στυλ-σύστημα.

Όχι σύνορα τέχνης-αντι-τέχνης αλλά εξίσωση τέχνης -μη- τέχνης.

Collages- αισθητικά χαμηλό υλικό - σύνθεση - ενδυνάμωση λειτουργίας εικόνας. Σκεπτικιστής - μη-κυνικός Κατά του γούστου και τον κανονιστικό ρόλο του στην τέχνη.

Κατά του Ιστορισμού του 19ου αιώνα και της λογικής του μουσείου - διάκριση στυλ με βάση καλό και ωραίο

Κατά της τρέχουσας καλλιτεχνικής παραγωγής και της συνήθους προσέγγισης του έργου τέχνης

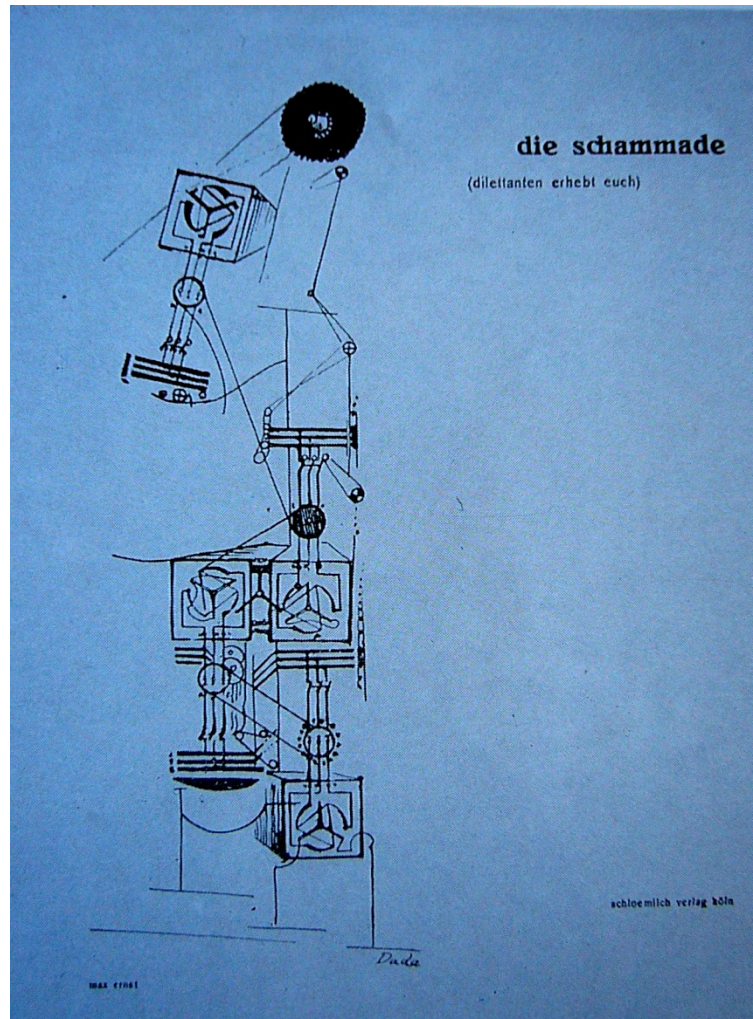
Αισθητικά αδιέξοδα

Εντάσσει την πρόκλησή του μέσα στο πλαίσιο καθιερωμένων πολιτιστικών αξιών με έμφαση στην διαδικασία επιλογής - αντιμετωπίζει συνειδητά και μορφικά προβλήματα.

Die Schamade - συνεργασίες με Γάλλους ποιητές - έμμεση πρόθεση σύνδεσης με Παρίσι- σουρεαλισμός έμβρυο παρά με Βερολίνο.

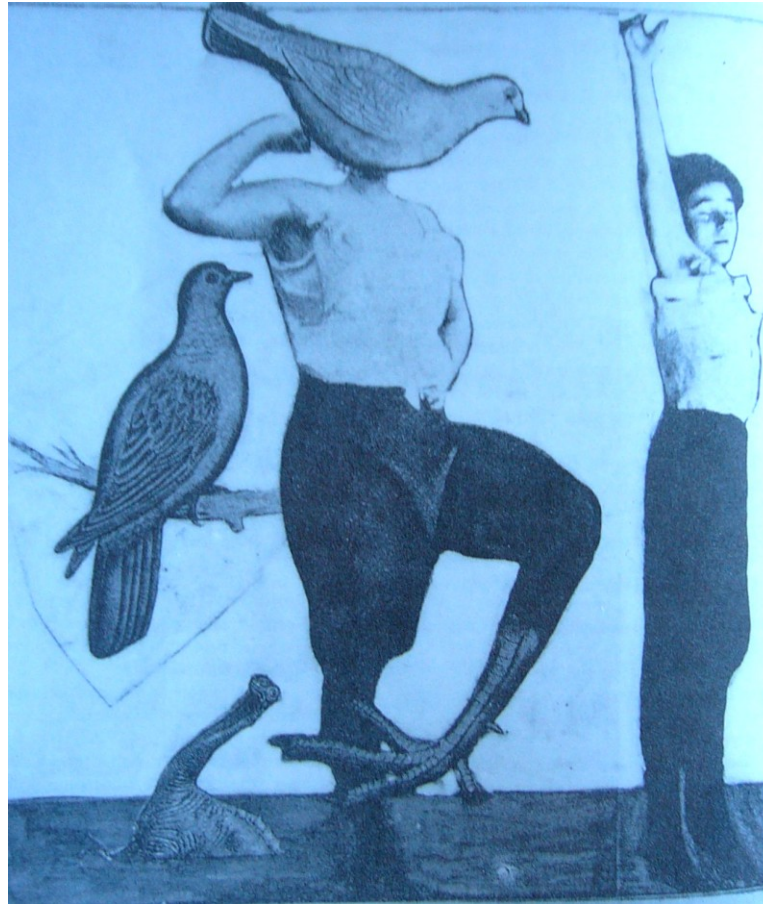
Εξώφυλλο περιοδικού Die Schammade, Κολωνία, 1920

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

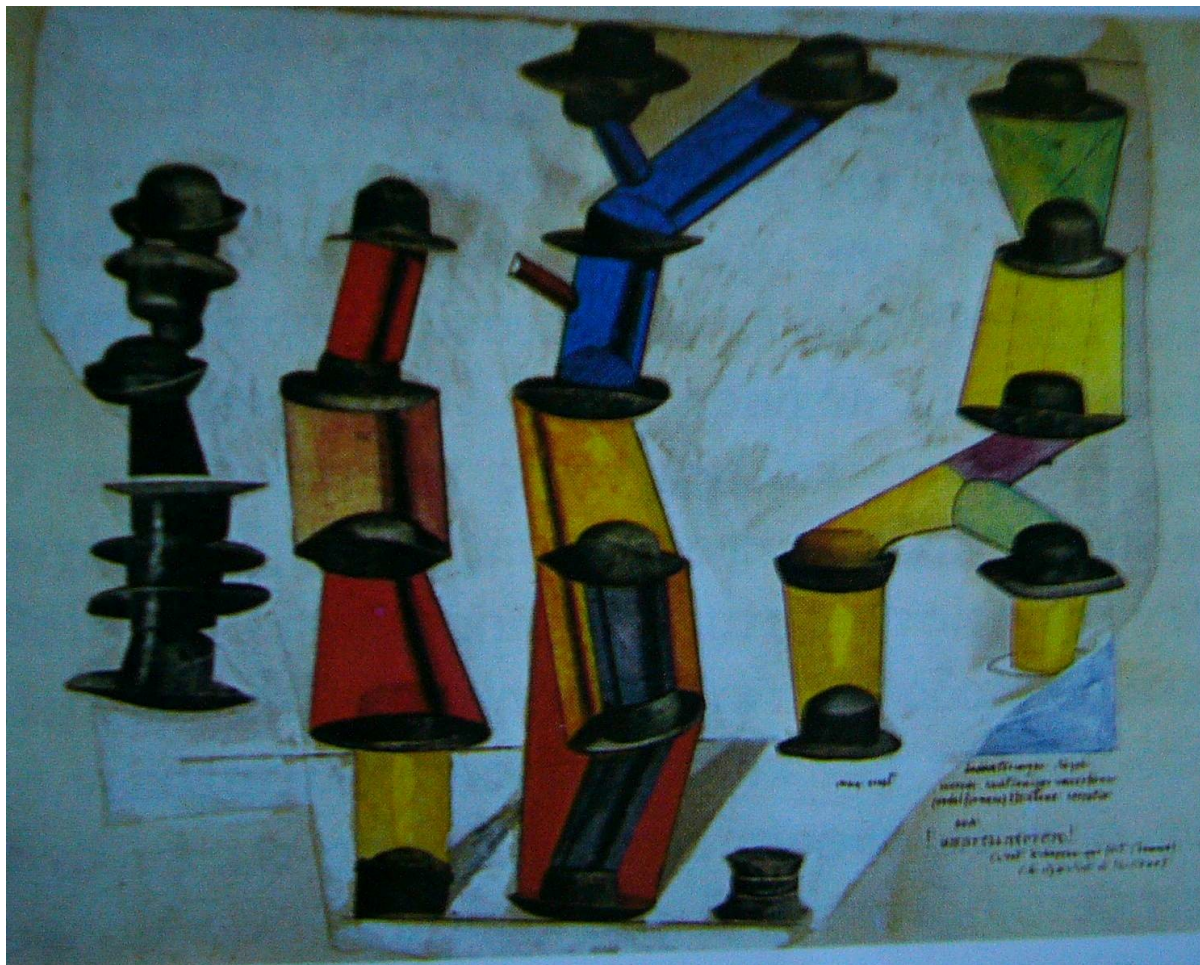
M. Ernst, Fatagaga, 1920

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

M. Ernst, Fatagaga, 1920

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Τμήμα Θεάτρου

Παρίσι

μοντερνισμός - Dada - απόγειο και εκφυλισμός

Tzara-Duchamp-Picabia - 1919 - Andre Breton- νέες μορφές έκφρασης στον λόγο -περιοδικό “Litterature” μαζί με Louis Arragon, Philippe Soupault.

1920 Hans Arp

1921 Man Ray

1922 Max Ernst

Λογοτέχνες Pierre Reverdy, Jacques Vaches, Andre Breton το στρέφει στους δικούς του στόχους και μαρασμό.

“Ο μόνος στόχος που εξυπηρέτησε το Dada μας κράτησε στην τέλεια κατάσταση που είμαστε και ξεκινάμε με πλήρη διαύγεια γι αυτό που μας καλεί”

Τελική ρήξη - Ιούνιος 1923 - “απερίγραπτη αταξία” Aragon, Breton διαδηλώνουν κατά Tzara σε παράσταση του Le coeur a gaz - Breton πρωταγωνιστής της λογοτεχνικής avantgarde.

Παρίσι - οριστικό dada μίγμα πολυθόρυβης διαδήλωσης, καταστροφικού χιούμορ, επανάστασης και καθολικής αμφισβήτησης.

(Short) προσδοκίες στο κοινό - δημοσιότητα - κουρεμένοι γουλί - Charlin (σαν αγώνας ή θρησκευτικό κύρηγμα) - διέψευδαν ελπίδες με ανοησίες -

κοινό - αναγνώριση ματαιότητας κινήτρων - ματιά στην “άβυσσο του τίποτα” - μηδενισμός προγραμμάτων - dada δεν αισθάνεται τίποτα, τίποτα, τίποτα / είναι σαν τις ελπίδες σου τίποτα / σαν τον ουρανό σου τίποτα / σαν τα είδωλά σου τίποτα / σαν τους πολιτικούς σου τίποτα / σαν τους ήρωές σου τίποτα/ σαν τους καλλιτέχνες σου τίποτα / σαν τις θρησκείες σου τίποτα”.

Τελευταία συνάντηση Ντανταϊστών, Βαϊμάρη, 1922 (κάτω Η. Richter, Τ. Tzara, Η. Arp)

Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Όλες οι εικόνες της παρουσίασης ανήκουν στο Κοινό Κτήμα (Public Domain).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιάκωβος Ποταμιάνος.
«Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού. Ντανταϊσμός».
Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<https://opencourses.auth.gr/courses/OCRS327/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

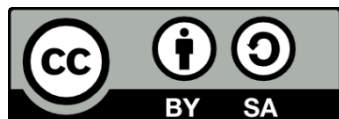
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Άννα Μπίσμπα
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

